

HD, 23 oktober 2008

BÖRJA MED ANALYSEN!

Sven Nilsson är forskare och författare, fd kulturchef i regionen och stadsbibliotekarie i Malmö.

Remissen. Det finns ingen idémässig energi i den statliga kulturpolitiken, inte i kulturdepartementet, inte i statens kulturråd och inte i kulturutredningen. Det är ett problem att det inte ses som ett problem. Förväntningarna på vad kulturutredningen ska komma fram till är utomordentligt låga.

De nyheter som hittills kommit fram är mest av det negativa slaget. Man får intryck av att staten steg för steg förbereder en stillsam sorti. Staten vill överlåta ansvaret för den regionala kulturpolitiken på regionerna. Det som återstår för staten i den delen blir då en fråga om ekonomiska transfereringar. Och då behövs ju inte statens kulturråd; kulturutredningen har inte gjort någon hemlighet av att man gärna ser att kulturrådet försvinner, tillsammans med Rikskonsert och annat som förknippas med 70-talets kulturpolitik.

Det statliga konstnärstödet ifrågasätts – kanske omvandlas det till ett slags projektbidrag. Också kvalitetsstödet till exempelvis litteratur har ifrågasatts utifrån den retoriska frågan: varför ska staten stödja bokutgivningen – förlagsbranschen är ju inte precis någon krisbransch. Det kommer upprepade gånger om att kulturlivet väl kan hitta andra finansieringskällor än skattemedel.

Allt är än så länge bara rykten och antydningar, men osäkerheten sprider sig. Kulturpolitiken behöver utan tvekan förnyas, men de vagt hotfulla antydningarna om kommande förändringar uppmuntrar inte till omprövning och nytänkande hos dem som är beroende av statens kulturpolitik.

1970-talets kulturpolitik är överspelad. Den missionerande inställningen går inte att upprätthålla i dag.

I parollen "god konst till folket" kan man sätta frågetecken kring varje ord: begreppet kvalitet står inte för något absolut utan är bara ett diskussionsämne, konstbegreppet har vidgats, gränsen mellan högkulturen och populärkulturen är utsuddad, och folket är inte längre tydligt urskiljbara klasser utan en identitetsbaserad mosaik av små klaner som alla kräver respekt för sin unika särart (religiös, etnisk, sexuell, kulturell, miljö- eller matbaserad och så vidare).

Samtidigt har kulturen blivit en nyckelfaktor i samhällsutvecklingen. På 70-talet talade man om kulturen som "grädden på moset" eller "en guldkant på vardagen". I dag är kultur och upplevelser en allt viktigare del av ekonomin, och kultur är en kontext för allt fler varor och tjänster (Saab 9.3 – början på en ny designrörelse).

Vi behöver alltså ett starkt och tydligt statligt engagemang i kulturen, men idag är det en enda röra. Kulturfrågor hanteras av 5–6 olika departement och minst ett tjugotal olika myndigheter.

Det finns ett stort behov av att staten reder ut både sin kulturpolitiska filosofi och de kulturpolitiska strukturerna. Och kulturområdet behöver ett rejält ekonomiskt tillskott.

I dag är det de enskilda kulturskaparna och små, sårbara företag på kulturområdet som står för huvuddelen av kreativiteten och innovationen inom konst och kultur. Mina egna undersökningar visar att 60 procent av de kulturbaserade företagen har en omsättning på mindre än 200 000 kronor om året. Kulturen är inte tärande utan en närande del av samhället, och det är kulturskaparna som står för fiolerna genom sina uppoffringar.

Vi behöver nya nationella mål men framför allt en ny analys och förståelse av den betydligt större kulturella matris som gäller idag i fältet konst-medier-upplevelser: nya uttrycksformer, andra kvalitetsbegrepp, fler aktörer och utsuddade gränser mellan offentlig finansiering, marknad och ideellt arbete.

Målen ska gälla hela fältet oberoende av uttrycksform, organisationsform och genre.

Vi behöver en aktuell analys av den samlade kulturella infrastrukturen – institutionerna, de fria kreatörerna och utövarna, de kulturbaserade företagen och det fria föreningslivet. Med utgångspunkt från den kan sedan staten och regionerna skriva överenskommelser om ansvarsfördelning och ekonomiska insatser.

Staten behöver också skapa en hållbara bas för hantering av upphovsrätt och affärsmodeller inom de områden där digitalt material strömmar, länkas eller laddas ner.

Kommunerna och regionerna har ett huvudansvar för det lokala och regionala kulturlivet, men staten har ett nationellt ansvar för sådant som produceras lokalt och regionalt för en nationell marknad, t.ex. film, litteratur, skivor och medier. Att film, böcker och skivor osv. har en kommersiell marknad innebär inte att marknaden ensam kan svara för utvecklingsarbetet. Det är bara några få procent av alla projekt som redovisar plusresultat.

Rishtagandet i kulturen har i allt högre grad decentraliserats till de enskilda konstnärerna och små, sårbara kulturföretag. De skapande och utövande konstnärernas centrala roll måste slås fast. Det är ohållbart att man så grovt utnyttjar deras arbete genom osäkra arbetsvillkor och låga inkomster.

En romanförfattare får i snitt 20 000 kronor för ett arbete som tagit år. Nästan inga gallerier, skivbolag eller filmbolag kan försörja sina ägare. Deras arbete är nödvändigt men olönsamt. Också i de marknadsdominerade delarna av kulturlivet är den ekonomiska utsattheten stor.

Hur dessa sammanhang ser ut måste analyseras, men det betyder inte att bidrag är lösningen. Börja med analysen.

Förnyelsearbetet inom kulturen måste prioriteras. Utmanare, nya uttrycksformer och unga kreatörer måste få ökat utrymme. Det viktiga är att skapa fungerande arenor och lokala marknader. Det måste ske en satsning på talangutveckling på alla nivåer i kulturen, från de kommunala kulturskolorna till akademierna. Staten har ett ansvar för högre utbildning och forskning inom konst och kultur.

Kort sagt: staten ska inte försöka smyga ut i kulisserna i tron att ingen märker det eller bryr sig. Vi behöver en stark, tydlig och offensiv statlig kulturpolitik.

Sven Nilsson